

ТЕМА 1

АЛГОРИТМ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО У ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

ПЛАН:

1. Алгоритм дій поліцейського у провадженні у справах про адміністративні правопорушення
2. Порядок провадження у справі про адміністративне правопорушення та накладення адміністративних стягнень
3. Забезпечення прав та обов'язків осіб, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення

1. Алгоритм дій поліцейського у провадженні у справах про адміністративні правопорушення

До повноважень Національної поліції віднесено значне коло питань щодо протидії адміністративним правопорушенням. В цій лекції ми розглянемо питання, на які саме правопорушення поширюється компетенція поліції.

Нагадаємо, що всі адміністративні правопорушення знаходяться в Особливій частині КУпАП в главах від 5 до 15-А.

В КУпАП більше ніж 400 різних правопорушень і лише реагування на частину з них входить до компетенції поліції.

Можна виділити основні **три види** компетенції поліції щодо адміністративних правопорушень:

1. Компетенція щодо **складання протоколів** про адміністративні правопорушення (ст. 255 КУпАП);
2. Компетенція щодо **розгляду справ** про адміністративні правопорушення та **винесення постанов** (ст. 222 КУпАП).
3. Компетенція щодо забезпечення **виконання постанов** про накладення адміністративних стягнень (Розділ V КУпАП).

Можна назвати такі адміністративні правопорушення, на які поширюється компетенція Національної поліції *"поліцейськими"*. До всього масиву *"поліцейських"* адміністративних правопорушень належить більше 100 адміністративних правопорушень.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, існує три види компетенції поліції: 1) складати протоколи про адміністративні правопорушення; 2) виносити постанови у справах про адміністративні правопорушення за результатами розгляду справи та 3) виконувати постанови про накладення адміністративних стягнень. Іноді, у поліцейського, може бути лише одна з них, наприклад виключно на складання протоколу або на виконання накладеного стягнення тощо.

Розглянемо більш детально першу компетенцію поліцейського щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення. Так, повноваження Національної поліції щодо можливості складання протоколів про адміністративні правопорушення передбачена ст. 255 КУпАП. Відповідно до її положень, уповноважені посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції), мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення: частина перша статті 44, статті 44-1, 46-1, 46-2, 51, 51-2, 88-1, 89, 92, частина перша статті 106-1, стаття 106-2, частини четверта і сьома статті

121, частини четверта статті 122, статті 122-2, 122-4, 122-5, частини друга і третя статті 123, стаття 124, частина четверта статті 127, статті 127-1, 130, частина третя статті 133, стаття 135-1, стаття 136 (про порушення на автомобільному транспорті), стаття 139, частина четверта статті 140, статті 148, 151, 152, 154, 155, 155-2 - 156-2, 159, 160, 162 - 162-3, 164 - 164-11, 164-15, 164-16, 165-1, 165-2, 166-14 - 166-18, 172-4 - 172-9, 172-9-2, 173 - 173-2, 174, стаття 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статті 176, 177, 178 - 181-1, 181-3 - 185-2, 185-4 - 185-9, 186, 186-1, 186-3, 186-5 - 187, 188-28, 188-47, 189 - 195-6, статті 204-1, 206-1, 212-6, 212-7, 212-8, 212-10, 212-12, 212-13, 212-14, 212-19, 212-20.

В цьому переліку знаходиться більше 100 різноманітних правопорушень, на які мають повноваження реагувати поліцейські. Значна частина із зазначених правопорушень є правопорушеннями в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху (статті 121 – 140 КУпАП).

Інші правопорушення пов'язані із охороною громадського порядку, додержання правил благоустрою, торгівлі, дозвільної системи тощо.

Поліцейський повинен розуміти механізм реагування на адміністративні правопорушення, що включає в себе:

- знання складів основних "поліцейських" адміністративних правопорушень
- знання обсягу власних повноважень при реагуванні на адміністративні правопорушення
- знання загальних засад провадження в справах про адміністративні правопорушення
- уміння проводити кваліфікацію адміністративних правопорушень
- уміння складати всі види процесуальних документів при здійсненні провадження в справах про адміністративні правопорушення
- уміння застосовувати заходи забезпечення провадження
- уміння проводити розгляд справ про адміністративні правопорушення
- уміння виносити постанови в справах про адміністративні правопорушення

Повноваження Національної поліції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення і накладення адміністративних стягнень визначені у статті 222 КУпАП.

Так, органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів (статті 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частина перша статті 44, стаття 44-1, частина друга статті 106-1, частини перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109, стаття 110, частина третя статті 114, частина перша статті 115, стаття 116-2, частина друга статті 117, частини перша і друга статті 119, частини перша, друга, третя, п'ята і шоста статті 121, статті 121-1, 121-2, частини перша, друга і третя статті 122, частина перша статті 123, статті 124-1 - 126, частини перша, друга і третя статті 127, статті 128-129, стаття 132-1, частини перша, друга та п'ята статті 133, частини третя, шоста, восьма, дев'ята, десята і одинадцята статті 133-1, частина друга статті 135, стаття 136 (за винятком порушень на автомобільному транспорті), стаття 137, частини перша, друга і третя статті 140, статті 148, 151, статті 161, 164-4, статтею 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статтями 176, 177, частини перша і друга статті 178, статті 180, 181-1, частина перша статті 182, статті 183, 184, 189-2, 192, 194, 195).

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і

підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

В свою чергу, повноваження поліцейського визначені ст. 23 ЗУ "Про Національну поліцію", відповідно до п. 8 зазначеної статті, поліція відповідно до покладених на неї завдань, у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання.

ВАЖЛИВО!!! Діюче законодавство не розмежовує компетенції поліцейських щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення та винесення постанов у справах залежно від посади, яку займає поліцейський або його спеціального звання. На сьогодні, будь-який поліцейський (від рядового патрульного до керівника управління поліції) може як скласти протокол про адміністративне правопорушення так й винести постанову по справі, відповідно до положень ст.ст. 222 та 255 КУпАП. Немає потреби передавати матеріали справи для її розгляду та винесення постанови керівнику, поліцейський має законодавчу можливість зробити це самостійно.

Особливості реагування поліцейського на адміністративні правопорушення.

Складність застосування більшості "поліцейських" правопорушень обумовлена структурою самої норми КУпАП.

Норма КУпАП встановлює відповідальність за порушення правил, які в самому КУпАП відсутні.

Наприклад, відповідальність за куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (стаття 175-1 КУпАП) вимагає відповідних знань не тільки норм самого КУпАП, а й основних положень Закону України "Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення". Саме в цьому Законі визначено перелік місць, де забороняється куріння тютюнових виробів. Крім того, місця, де куріння заборонено, можуть визначатися рішеннями сільських, селищних та міських рад. Без знання такого переліку поліцейський не зможе скласти необхідні процесуальні документи в межах розгляду справи про адміністративне правопорушення і, відповідно, притягти особу до адміністративної відповідальності.

Для реагування на порушення Правил дорожнього руху поліцейський повинен чітко знати ці правила, які було затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306 "Про Правила дорожнього руху".

Особливість реагування на правопорушення, передбачені статтею 182 КУпАП (Стаття 182. Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях) обумовлена тим, що, незважаючи на те, що на усій території України діє Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" від 24.02.1994, сільські, селищні, міські ради встановлюють відповідно до вимог законодавства правила, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність саме статтею 182 КУпАП. Це означає, що працівники Національної поліції, які наділені повноваженнями щодо реагування на адміністративні правопорушення, повинні знати вимоги відповідних рішень міських рад. Такі правила найчастіше називаються правилами благоустрою населених пунктів.

Загальна характеристика провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення в органах (посадовими особами), уповноважених розглядати справи про адміністративні

правопорушення, визначається Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими законами України.

Провадження у справах про адміністративні проступки – це нормативно врегульована діяльність повноважених суб'єктів по застосуванню адміністративної відповідальності за скоєний адміністративний проступок, а також попередження адміністративних правопорушень.

Дане провадження має такі ознаки:

- 1) воно виникає тільки у зв'язку зі вчиненням адміністративного проступку;
- 2) для нього притаманне встановлене законодавством коло суб'єктів;
- 3) індивідуальність процесуальних актів, які приймаються в ході провадження;
- 4) застосування під час даного провадження заходів державного примусу обумовлює високий ступінь формалізації процесу;
- 5) за допомогою даного провадження реалізуються заходи адміністративної відповідальності.

Завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення згідно зі ст. 245 КУпАП є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Строки розгляду справ про адміністративне правопорушення є досить короткими. Це пояснюється тим, що факт вчинення адміністративного правопорушення здебільшого легко встановлюється і, як правило, не потребує багато часу для розслідування і розгляду порівняно з кримінальними провадженнями. Строки розгляду справ про адміністративні правопорушення передбачені положеннями ст. 277 КУпАП та становлять: 15 діб, 7 діб, 5 діб, 3 доби, 1 доба або невідкладно (чітко не визначений строк).

Так загальний термін розгляду справи про адміністративне правопорушення становить 15 діб (розпочинається з дня одержання компетентним органом або посадовою особою протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи). Але існують й більш скорочені строки розгляду.

Так наприклад протягом однієї доби розглядаються адміністративні правопорушення пов'язані з: незаконним зберіганням наркотичних засобів (ст. 44), порушенням правил про валютні операції (ст. 162), дрібним хуліганством (ст. 173), поширюванням неправдивих чуток (ст. 173-1), вчиненням домашнього насильства (ст. 173-2), розпиванням алкогольних напоїв у заборонених законом місцях (ст. 178), злісною непокорю законному розпорядженню або вимозі поліцейського (ст. 185), публічними закликами до невиконання вимог поліцейського (ст. 185-7) тощо.

Протягом 3 діб, наприклад, розглядаються справи щодо торгівлі з рук у невідновлених місцях (ст. 160); протягом 5 діб – справи відносно вчинення дрібної крадіжки (ст. 51), виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення (ст. 176), переважна більшість справ про адміністративні правопорушення під час виборів та референдуму тощо.

Ч. 2 ст. 277 КУпАП встановлено, що справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами 1, 3 ст. 122 (в частині порушення правил зупинки, стоянки), частинами 1 та 2 ст. 152-1 КУпАП, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), розглядаються уповноваженою особою невідкладно після виявлення правопорушення та отримання відомостей про суб'єкта цього правопорушення.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, загальний строк розгляду справи про адміністративне правопорушення становить 15 діб. Інші строки (1, 3, 5 та 7 діб) є скороченими та застосовуються виключно за окремі правопорушення (ст. 276 КУпАП).

Строки притягнення до адміністративної відповідальності. Крім строків розгляду справ встановлені і строки притягнення до адміністративної відповідальності (стаття 38 КУпАП). За своїм змістом строки притягнення до адміністративної відповідальності є ширшими та включають в собі строки розгляду справи (ст. 277 КУпАП).

Так положеннями ст. 38 КУпАП визначено, що адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли розгляд справи про адміністративні правопорушення знаходиться в компетенції суду (судді). Тобто, для всіх адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції (ст. 222 КУпАП), встановлено єдиний строк притягнення до адміністративної відповідальності – два місяці з дня його вчинення (або виявлення).

У випадку, якщо справи про адміністративні правопорушення підвідомчі суду (ст. 221 КУпАП), адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через три місяці з дня його виявлення.

Лише за вчинення адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією (ст.ст. 172-4 – 172-9-2 КУпАП) та правопорушень, відповідальність за які передбачена ст.ст. 164-14, 221-15 КУпАП, строк притягнення до адміністративної відповідальності становить три місяці з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Найкоротший строк притягнення до адміністративної відповідальності - один місяць, передбачений у випадку закриття слідчим кримінального провадження, за умови наявності в діях особи складу адміністративного правопорушення. Наприклад, у особи було виявлено наркотичну речовину, у зв'язку з чим, слідчим, було відкрито кримінальне провадження та внесені відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Під час слідства було встановлено, що розмір наркотичної речовини є невеликий та відсутня мета збуту, тобто відсутній склад злочину, але є склад адміністративного правопорушення відповідальність за яке передбачено ч. 1 ст. 44 КУпАП. Тому саме протягом одного місяця з моменту винесення слідчим постанови про закриття кримінального провадження, порушника може бути притягнуто до адміністративної відповідальності (складено протокол про адміністративне правопорушення, розглянуто справу та винесено постанову).

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, строк притягнення до адміністративної відповідальності (ст. 38 КУпАП) та строк розгляду справи про адміністративне правопорушення (ст. 277 КУпАП) це різні строки, їх не потрібно ототожнювати.

Аналіз норм адміністративного законодавства України дає змогу виділити два види провадження у справах про адміністративний проступок:

- звичайне
- спрощене.

Звичайне здійснюється у більшості справ і детально регламентовано чинним законодавством. Воно передбачає складання протоколу: визначає зміст, запобіжні заходи і порядок їх застосування; права і обов'язки учасників провадження; порядок розгляду справ; факти, обставини, що є доказами.

Спрощене провадження застосовується щодо невеликої кількості правопорушень, прямо передбачених ст. 258 КУпАП. Існує загальне правило: **протокол про адміністративне правопорушення НЕ складається у випадку вчинення правопорушень розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції.**

Тобто, якщо поліцейський має повноваження щодо розгляду даного правопорушення (ст. 222 КУпАП) то на місці вчинення правопорушення виноситься відразу постанову у справі про адміністративне правопорушення без складання протоколу.

Крім того, протокол про адміністративне правопорушення також не складається у випадках: вчинення адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі, а також порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису).

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, спрощене провадження не передбачає складання поліцейським протоколу про адміністративне правопорушення (ст. 258 КУпАП), саме дана особливість відрізняє його від звичайного провадження.

Але є важливе **виключення** з даного правила: якщо особа осперить факт вчинення нею адміністративного правопорушення (наприклад, заперечить свою вину або наявність події) або не погодиться з накладеним стягненням (наприклад, не погодиться з сумою штрафу) то поліцейський зобов'язаний спочатку скласти протокол про адміністративне правопорушення та відразу на місці винести постанову по справі (ст. 284 КУпАП), крім адміністративних правопорушень у сфері забезпечення дорожнього руху (тобто за порушення Правил дорожнього руху), у тому числі зафіксованих в автоматичному режимі, або порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису).

У випадку складання протоколу про адміністративне правопорушення (наприклад коли особа осперює факт вчинення правопорушення) він буде вважатись додатком до постанови, про що обов'язково необхідно зазначити в постанові в графі "До постанови додається".

Протокол не складається і в інших випадках, коли відповідно до закону штраф стягується, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, що ні в якому разі НЕ складається протокол про адміністративне правопорушення у трьох випадках:

- при вчиненні правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху (розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції);
- при вчиненні правопорушень зафіксованих в автоматичному режимі (порушення Правил дорожнього руху);
- при вчиненні порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису).

Так наприклад, особа вчинила адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 178 КУпАП (розпивання пива забороненому законом місці). Дане правопорушення відноситься до компетенції Національної поліції (ст. 222 КУпАП), тому за загальним правилом протокол не складається. Але, якщо під час складання постанови у справі (а так само, навіть під час розгляду справи) особа не погодиться з фактом вчинення нею адміністративного правопорушення або не осперить адміністративне стягнення, що неї накладається, поліцейський зобов'язаний скласти протокол про адміністративне правопорушення та після винести постанову у справі. У такому випадку, протокол буде вважатись додатком до винесеної постанови, про що, необхідно зазначити у бланку постанови.

В іншому випадку, наприклад, при вчиненні особою адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 126 КУпАП (керування транспортним засобом особою, яка не має свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу), поліцейський завжди внесе виключно постанову у справі, без складання протоколу про адміністративне

правопорушення, тому що дане правопорушення вчинено в сфері безпеки дорожнього руху та одночасно, його розгляд, віднесено до компетенції Національної поліції.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, при вчиненні адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції (ст. 222 КУпАП), поліцейський завжди виносить виключно постанову по справі, протокол про адміністративне правопорушення ним НЕ складається.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!!! Новелою адміністративного законодавства є можливість притягнення особи до адміністративної відповідальності, за правопорушення зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису) (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах). Насамперед, зазначений режим стосується правопорушень пов'язаних з порушеннями правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів (ст. 14-2 КУпАП). Порядок провадження в режимі фотозйомки (відеозапису) буде визначено згодом, після прийняття відповідного наказу МВС України.

Нагадаємо, що розгляд будь-яких адміністративних правопорушень вчинених неповнолітніми особами віком від 16 до 18 років, здійснюється виключно судами. У зв'язку з чим, незважаючи на компетенцію розгляду справи (навіть якщо компетенція щодо розгляду справи належить поліції), поліцейський завжди складає протокол про адміністративне правопорушення та передає його на розгляд до суду. Відносно неповнолітніх (до 18-ти років) поліцейський НЕ має права виносити будь-які постанови по справі про адміністративні правопорушення.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, якщо адміністративне правопорушення вчинила неповнолітня особа (до 18-ти років), в тому числі й у сфері безпеки дорожнього руху (наприклад, порушила правила дорожньої розмітки, за що передбачена відповідальність за ст. 122 КУпАП), незважаючи на те, що розгляд даного правопорушення віднесено до компетенції Національної поліції (ст. 222 КУпАП), поліцейський зобов'язаний скласти протокол про адміністративне правопорушення та передати його до суду для розгляду. Притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітніх це виключна компетенція суду (ст. 221 КУпАП).

2. Порядок провадження у справі про адміністративне правопорушення та накладення адміністративних стягнень

Стадії провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення в органах (посадовими особами), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, визначається КУпАП та іншими законами України.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення являє собою систему пов'язаних між особою послідовних процесуальних дій, які прийнято називати **стадіями**:

Стадія 1. Адміністративне розслідування:

- а) порушення справи;
- б) встановлення фактичних обставин;
- в) процесуальне оформлення результатів розслідування;

г) направлення матеріалів для розгляду за підвідомчістю.

Стадія 2. Розгляд справи:

- а) підготовка справи до розгляду і заслуховування ;
- б) заслуховування справи;
- в) винесення постанови;
- г) оголошення постанови та вручення її копії.

Стадія 3. Перегляд постанови:

- а) оскарження постанови;
- б) перевірка законності постанови;
- в) винесення рішення;
- г) реалізація рішення;

Стадія 4. Виконання постанови:

- а) звернення постанови до виконання;
- б) безпосереднє виконання.

На стадії адміністративного розслідування поліцейський встановлює час та місце вчинення правопорушення, ідентифікує особу-порушника, встановлює свідків, потерпілого, відбирає пояснення, застосовує заходи забезпечення провадження (наприклад адміністративне затримання, особистий огляд особи, огляд речей, вилучення речей тощо), збирає докази та всю необхідну інформацію для подальшого розгляду справи та винесення постанови. Вінцем стадії адміністративного розслідування є складання протоколу про адміністративне правопорушення, відповідно до вимог ст.ст. 254, 256 КУпАП в якому зазначаються встановленні під час адміністративного розслідування дані.

Підставою порушення адміністративної справи і проведення розслідування є вчинення особою діяння, що містить ознаки адміністративного правопорушення (фактична підстава). Проте однієї фактичної підстави ще недостатньо для того, щоб проводити адміністративне розслідування. Необхідна ще формальна, процесуальна підстава. Отже, документами, які є процесуальною підставою для порушення і розслідування адміністративних справ є:

- заяви (як письмові так і усні) свідків, потерпілих, інших громадян;
- повідомлення посадових осіб, адміністрації підприємств, установ, організацій, судово-слідчих органів;
- публікації або інформація в пресі та інших засобах масової інформації;
- повідомлення профспілкових та інших громадських організацій;
- безпосереднє виявлення правопорушення уповноваженою посадовою особою.

Доказами в справі про адміністративне правопорушення (ст. 251 КУпАП), є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі або в режимі фотозйомки (відеозапису), які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху та паркування транспортних засобів, актом огляду та тимчасового затримання

транспортного засобу, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, що приписи ч. 2 ст. 251 КУпАП покладають обов'язок щодо збирання доказів саме на осіб які уповноваженні складати протоколи про адміністративні правопорушення, тобто на поліцейського. Тому саме від "якості" зібраного адміністративного матеріалу справи, залежить її подальша доля під час розгляду.

ВАЖЛИВО!!! Зверніть увагу, що доказами у справі про адміністративні правопорушення можуть бути будь-які дані отриманні шляхом фото-, відеофіксації протиправних дій особи. Так наприклад, Верховний Суд, у справі № 489/1525/16-а, погодився з тим, що зафіксоване на службовий планшет поліцейського правопорушення особи, може вважатись належним та допустимим доказом в розумінні ст. 251 КУпАП (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/71938755#>).

Важливе значення на стадіях адміністративного розслідування для забезпечення законності мають положення КУпАП, які визначають:

- *обставини, що виключають провадження* у справі про адміністративне правопорушення (ст. 247 КУпАП);
- *обставини, які звільняють від адміністративної відповідальності*(ст. 21, 22 КУпАП);
- *обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність* за адміністративне правопорушення (ст. 34, 35 КУпАП);

Розглянемо детальніше. У ст.247 КУпАП України вказані **обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення**, тобто воно не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю, а саме:

1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона протиправного діяння мають відповідати, ознакам статті КУпАП, яка встановлює адміністративну відповідальність за його вчинення;

2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку (див. ст. 12 КУпАП);

3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність

Стан неосудності (див. ст. 20 КУпАП) – це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку особою, яка не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану.

4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони (ці обставини виключають адміністративну відповідальність і одночасно є обставинами, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення):

Стан крайньої необхідності (див. ст. 18 КУпАП) обов'язково має містити всі три ознаки:

- дії були вчинені з метою усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління;
- якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами;
- якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода.

Стан необхідної оборони (див. ст. 19 КУпАП) передбачає вчинення дій, які містять ознаки адміністративного правопорушення, але були вчинені на захист власних

прав та інтересів від зовнішніх посягань. При цьому особа не має перевищувати межі необхідної оборони. Перевищенням меж необхідної оборони закон визнає явну невідповідність захисту характерові і суспільній шкідливості посягання.

5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення (дана підстава практично не зустрічається);

6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність: закони, які пом'якшують або скасовують відповідальність за адміністративні правопорушення, мають зворотну силу, тобто поширюються і на правопорушення, вчинені до видання цих законів (наприклад свого часу з КУпАП було виключено ст. 157 "Дрібна спекуляція" (виключена у 2005 р.) та ст. 196 "Порушення правил навчання карате" (виключена у 2016 р.);

7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків накладення адміністративного стягнення (ст. 38 КУпАП):

нагадаємо, що адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді);

якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через три місяці з дня його виявлення;

адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення;

у разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або не скасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту;

9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

Нагадаємо, що звільнення від адміністративної відповідальності можливе у двох випадках: при передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадській організації або трудовому колективу (ст. 21 КУпАП) та малозначності вчиненого правопорушення.

Крім того, особа звільняється від адміністративної відповідальності при перекваліфікації діяння (наприклад, дрібного хуліганства у хуліганство) та відкриття кримінального провадження, а також на підставі ч. 2 ст. 44 КУпАП (у зв'язку з добровільною видачою наркотичних засобів).

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, при оголошенні особі усного зауваження у зв'язку з малозначністю проступку, виноситься постанова про закриття справи (ст. 284 КУпАП).

Розгляд справ про адміністративне правопорушення здійснюється на засадах рівності перед законом і органом (посадовою особою), який розглядає справу, всіх громадян незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань,

статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови та інших обставин.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці. З метою підвищення виховної і запобіжної ролі провадження в справах про адміністративні правопорушення такі справи можуть розглядатися безпосередньо в трудових колективах, за місцем навчання або проживання порушника.

Поняття адміністративних стягнень.

Адміністративна відповідальність реалізується шляхом застосування до винних осіб адміністративних стягнень.

Адміністративні стягнення - це матеріалізований вияв адміністративної відповідальності, негативний правовий наслідок неправомірної поведінки особи, яка вчинила адміністративний проступок і повинна відповісти за свій протиправний вчинок та понести за це відповідне покарання у вигляді певних несприятливих заходів морального, матеріального та фізичного впливу.

Ці стягнення є останньою ланкою в системі заходів адміністративного примусу, мірою відповідальності і застосовуються з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню адміністративних правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Конкретні види адміністративних стягнень передбачені в статті 24 КУпАП. Вони поділяються на **основні та додаткові**.

Система адміністративних стягнень, включає в себе різні за характером і правовими наслідками санкції, що дозволяє використовувати їх диференційовано, з урахуванням суспільної небезпеки вчиненого проступку та особи правопорушника. Ці санкції співвіднесені між собою і розташовані в залежності від наростання значимості стягнення - від найбільш легкого (попередження) до самого суворого - адміністративного арешту.

Перелік адміністративних стягнень, передбачених у ст. 24 КУпАП, не є вичерпним і закінченим. У разі потреби він може бути доповнений іншими видами стягнень, якщо це виправдано з погляду загальних принципів і цілей застосування адміністративної відповідальності. При цьому можливість доповнення обмовляється двома умовами: по-перше, нові стягнення можуть бути введені тільки законодавчими актами України; по-друге, вони повинні бути установлені відповідно до принципів і положень КУпАП, оскільки останній інтегрував у собі всі найважливіші принципи нормотворчості в цій галузі.

Оскільки кожна стаття Особливої частини КУпАП містить чіткі вказівки на вид стягнення, яке підлягає застосуванню за вчинення передбаченого нею проступку, остільки орган, що розглядає справу про адміністративне правопорушення, може призначити тільки те адміністративне стягнення, що визначено в цій статті. При цьому необхідно пам'ятати, що деякі з перерахованих у ст.24 КУпАП стягнення взагалі не можуть застосовуватися до зазначених, точно визначених у законі категоріям громадян і посадових осіб (див., зокрема, ст.ст.15, 30, 32 КУпАП).

Адміністративним стягненням присвячена глава 3 КУпАП "Адміністративні стягнення". Сутність і мета адміністративного стягнення зафіксовані в ст.23 КУпАП. У ній зазначено, що адміністративне стягнення є мірою відповідальності та застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів, а також запобігання вчиненню нових правопорушень.

За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі **адміністративні стягнення:**

- 1) попередження;
- 2) штраф;

- 2-1) штрафні бали;
- 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;
- 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- 5-1) громадські роботи;
- 6) виправні роботи;
- 6-1) суспільно корисні роботи;
- 7) адміністративний арешт;
- 8) арешт з утриманням на гауптвахті.

Зазначений перелік адміністративних стягнень не є вичерпаний, законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у ст. 24 КУпАП, види адміністративних стягнень.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, усне зауваження, що оголошується особі у зв'язку з малозначністю проступку (ст. 22 КУпАП), не є адміністративним стягненням. Його слід розмежовувати з попередженням, яке навпаки, відноситься до категорії адміністративних стягнень (ст. 24 КУпАП).

За загальним правилом, у разі вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, до них застосовуються **заходи впливу**, відповідно до статті 24-1 КУпАП:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Але, у разі вчинення неповнолітніми окремих адміністративних правопорушень, переважно найбільш тяжких (зберігання наркотиків, дрібна крадіжка, порушення правил дорожнього руху, дрібне хуліганство тощо) вони несуть відповідальність на загальних підставах, але з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи неповнолітнього до них можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені ст. 24 КУпАП, крім вчинення неповнолітніми злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (несуть відповідальність завжди на загальних підставах).

ВАЖЛИВО!!! Нагадаємо, що виключна компетенція щодо притягнення неповнолітніх осіб до адміністративної відповідальності (накладення адміністративних стягнень (ст. 24 КУпАП) та застосування заходів впливу (ст. 24-1 КУпАП) належить судам.

Основні і додаткові адміністративні стягнення.

Оплатне вилучення, конфіскація предметів та позбавлення права керування транспортними засобами можуть застосовуватися як основні, так і додаткові

адміністративні стягнення; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю - тільки як додаткове; інші адміністративні стягнення, зазначені в ч. 1 ст. 24 КУпАП, можуть застосовуватися тільки як основні.

За одне адміністративне правопорушення може бути накладено основне або основне і додаткове стягнення.

Попередження як захід адміністративного стягнення виноситься в письмовій формі. У передбачених законом випадках попередження фіксується іншим установленим способом.

Штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених КУпАП та іншими законами України.

Штраф за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, може бути накладено на громадянина після використання ним балів, передбачених статтею 27-1 КУпАП.

Штрафні бали є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, установлені КУпАП.

Кожному громадянину, який має право керування транспортним засобом, щороку з початку року (з дня отримання права керування транспортним засобом) і до кінця року нараховується 150 балів.

У разі фіксації правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі від загальної кількості балів громадянина, який вчинив правопорушення, вираховується кількість штрафних балів, передбачених відповідною статтею Особливої частини КУпАП.

У разі якщо розмір стягнення у вигляді штрафних балів перевищує залишок балів громадянина, штрафні бали накладаються відповідно до залишку незалежно від розміру штрафних балів, зазначених у відповідній статті Особливої частини КУпАП.

За допомогою системи фіксуються такі порушення Правил дорожнього руху:

- перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів;
- проїзд на заборонний сигнал світлофора;
- порушення правил зупинки і стоянки;
- порушення правил руху і зупинки на смузі для маршрутних транспортних засобів;
- порушення встановленої для транспортних засобів заборони виїзду на смугу зустрічного руху;
- порушення правил руху через залізничний переїзд;
- порушення встановленої для транспортних засобів заборони рухатися тротуарами чи пішохідними доріжками (п. 7 Постанови КМУ "Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі" від 10.10.2017 № 833).

Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в його примусовому вилученні за рішенням суду і наступній реалізації з передачею вирученої суми колишньому власникові з відрахуванням витрат по реалізації вилученого предмета.

Порядок застосування платного вилучення і види предметів, які підлягають вилученню, встановлюються КУпАП та іншими законами України.

Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України.

Конфіскація вогнепальної зброї, інших знарядь полювання і бойових припасів не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Порядок застосування конфіскації, перелік предметів, які не підлягають конфіскації, встановлюються КУпАП та іншими законами України.

Позбавлення наданого даному громадянину права полювання застосовується на строк до трьох років за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом. Позбавлення права полювання не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Позбавлення наданого даному громадянину права керування транспортними засобами застосовується на строк до трьох років за грубе або повторне порушення порядку користування цим правом або на строк до десяти років за систематичне порушення порядку користування цим правом.

Позбавлення права керування засобами транспорту не може застосовуватись до осіб, які користуються цими засобами в зв'язку з інвалідністю, за винятком випадків керування в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також у разі невиконання вимоги поліцейського про зупинку транспортного засобу, залишення на порушення вимог встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, учасниками якої вони є, ухилення від огляду на наявність алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом на строк від шести місяців до одного року, незалежно від того, чи передбачене воно в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КУпАП, коли з урахуванням характеру адміністративного правопорушення, вчиненого за посадою, особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за нею права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом строком на один рік, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КУпАП.

Громадські роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Громадські роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від двадцяти до шістдесяти годин і відбуваються не більш як чотири години на день.

Громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років.

Виправні роботи застосовуються на строк до двох місяців з відбуванням їх за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і з відрахуванням до двадцяти процентів її заробітку в доход держави. Виправні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).

Суспільно корисні роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких визначає відповідний орган місцевого самоврядування.

Суспільно корисні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин і виконуються не більше восьми годин, а неповнолітніми - не більше двох годин на день.

Суспільно корисні роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами I або II групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років.

Адміністративний арешт установлюється і застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних правопорушень на строк до п'ятнадцяти діб.

Адміністративний арешт призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).

Адміністративний арешт не може застосовуватись до вагітних жінок, жінок, що мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до інвалідів першої і другої груп.

Арешт з утриманням на гауптвахті встановлюється і застосовується лише у виключних випадках за окремі види військових адміністративних правопорушень на строк до десяти діб. Арешт з утриманням на гауптвахті призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).

Арешт з утриманням на гауптвахті не може застосовуватися до військовослужбовців-жінок.

В результаті маємо **11 видів** адміністративних стягнень. З цього переліку **поліція уповноважена застосовувати** лише три:

- попередження;
- штраф;
- штрафні бали.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, поліцейський має компетенцію накладати лише три види адміністративних стягнень: попередження, штраф та штрафні бали. В свою чергу, поліцією забезпечується виконання чотирьох видів адміністративних стягнень: попередження, штрафні бали, позбавлення права керування транспортними засобами та адміністративний арешт.

Розділ V КУпАП присвячено **порядку виконання накладених адміністративних стягнень**, що відповідно містить у собі 11 глав (з 25 по 33 глави). З цього переліку поліцейський уповноважений на виконання постанов про накладення лише **чотирьох** адміністративних стягнень:

- попередження;
- штрафні бали;
- позбавлення права керування транспортним засобом;
- адміністративний арешт.

Постанова про накладення адміністративного стягнення є обов'язковою для виконання державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами.

Постанова про накладення адміністративного стягнення звертається до виконання органом (посадовою особою), який виніс постанову.

Не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання **протягом трьох місяців з дня винесення**. В разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги.

Постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виконується органом (посадовою особою), який виніс постанову, шляхом оголошення постанови порушнику.

Якщо постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виноситься під час відсутності порушника, йому вручається копія постанови в порядку і строки, передбачені ст. 258 КУпАП.

Постанова про позбавлення права керування транспортними засобами виконується посадовими особами органів Національної поліції (ст. 317 КУпАП).

Орган Національної поліції забезпечує виконання постанови про адміністративний арешт у порядку, встановленому законами України (ст. 300 КУпАП).

3. Забезпечення прав та обов'язків осіб, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення

Учасники провадження в справах про адміністративні правопорушення – це суб'єкти (фізичні та юридичні особи), які беруть участь у провадженні у відповідності із своїм правовим статусом.

Досить зручно поділяти всіх суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення на три групи: *лідуючі, зацікавлені та допоміжні*.

Лідуючі суб'єкти – це учасники провадження які проводять розгляд справи про адміністративні правопорушення та наділені компетенцією щодо накладення адміністративних стягнень (ст. 24 КУпАП) та застосування заходів впливу (ст. 24-1 КУпАП), тобто уповноваженні на винесення постанов по справі.

Відповідно до положень ст. 213 КУпАП до лідуючих суб'єктів слід віднести:

1) адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;

2) виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад та їх посадових осіб;

3) районні, районні у містах, міські чи міськрайонні суди (судді), а у окремих випадках, місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди, Верховний Суд;

4) органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші органи (посадові особи), передбачені КУпАП.

Зацікавлені суб'єкти – учасники провадження, які безпосередньо зацікавлені у майбутньому рішенні, у зв'язку з тим, що воно стосується їх прав, інтересів тощо. Єдиним зацікавленим суб'єктом у провадженні буде особа, яка притягається до адміністративної відповідальності. У випадку наявності потерпілого від адміністративного правопорушення та одночасного вирішення питання про відшкодування шкоди, завданої правопорушенням, його також можна віднести до групи зацікавлених суб'єктів.

Допоміжні суб'єкти – учасники провадження які не мають компетенції на прийняття рішення у справі та жодним чином особисто не зацікавлені у прийнятому рішенні (воно не стосується їх прав та інтересів). Зазначені учасники своїми діями лише сприяють процесу допомагаючи лідуючим суб'єктам прийняти правильне об'єктивне рішення. До зацікавлених суб'єктів слід відносити: понятих, свідків, перекладачів, експертів, захисники, представники, особи, що склали протокол про адміністративне правопорушення тощо.

Пропонуємо розглянути окремих суб'єктів більш детально.

Кожен учасник має відповідний статус, який визначається в першу чергу самим КУпАП.

Суб'єктами, які притягаються до адміністративної відповідальності можуть бути виключно фізичні особи.

Нагадаємо, що загальним суб'єктом адміністративної відповідальності є фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років. Крім того, існують певні особливості адміністративної відповідальності двох груп суб'єктів: неповнолітніх осіб (тобто осіб віком від 16 до 18 років) та поліцейських (військовослужбовців) та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів.

Запровадження автоматичного режиму фіксації правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та режиму фотозйомки (відеозапису) за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, передбачає існування спеціального суб'єкта відповідальності – "відповідальна особа" (ст. 14-2 КУпАП).

Так **відповідальною особою** визнається:

- фізична особа, за якою зареєстровано транспортний засіб;
- керівник юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб;
- належний користувач (фізична особа відомості про яку внесено до Єдиного державного реєстру транспортних засобів);

– особа яка виконує повноваження керівника юридичної особи за якою зареєстровано транспортний засіб (у випадку відсутності в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань відомостей про керівника юридичної особи).

ВАЖЛИВО!!! Зверніть увагу, що "відповідальна особа" буде нести відповідальність виключно за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису) (ст. 14-2 КУпАП).

Розглянемо особливості відповідальності осіб віком від 16 до 18 років.

По-перше: поліцейський не має права накладати адміністративні стягнення на таких осіб. Справи щодо адміністративних правопорушень, які вчинені неповнолітніми розглядаються виключно судом (ст. 221 КУпАП).

По-друге: до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені 24-1 КУпАП.

Такими заходами є:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

ВАЖЛИВО!!! Нагадаємо, що накладати адміністративні стягнення та застосовувати заходи впливу до неповнолітніх мають компетенцію лише суди (ст. 221 КУпАП). По відношенню до неповнолітніх, поліцейський уповноважений лише складати протоколи про адміністративні правопорушення.

У разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121-127, 130, 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 174, 185, 190-195 КУпАП, вони підлягають адміністративній відповідальності **на загальних підставах**.

Наприклад, поліцейський зупинив двох осіб, які вчинили адміністративні правопорушення за які накладати стягнення має право сам поліцейський. Одному правопорушнику 17 років, а іншому – 19. Щодо першого порушника (17 років) поліцейський зможе лише скласти протокол за порушення і направити його до суду. Щодо іншого порушника (19 років) поліцейський має право винести постанову про накладення адміністративного стягнення і тобто самостійно притягнути його до адміністративної відповідальності.

Доцільно також зауважити, що у випадку вчинення неповнолітнім у віці від 14 до 16 років будь-якого передбаченого КУпАП правопорушення, відповідальність будуть нести його батьки або особи, що їх замінюють, за ч. 3 ст. 184 КУпАП.

Певні особливості має адміністративна відповідальність **військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів** (ст.15 КУпАП). До них віднесено посадових осіб Національної поліції, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби та ін.

Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-

виконавчої служби України, Національної поліції, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами.

Але за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, до поліцейських, військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів не може бути застосовано: громадські роботи, виправні роботи та адміністративний арешт (ст. 15 КУпАП).

При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту - військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується.

Військовослужбовці за вчинення військових адміністративних правопорушень несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б КУпАП, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, **забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків**(ст. 14 КУпАП).

Іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України. Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом (ст. 16 КУпАП).

Відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р. члени дипломатичного корпусу, адміністративно-технічні працівники та обслуговуючий персонал посольств мають дипломатичний імунітет.

Члени дипломатичного корпусу мають дипломатичний імунітет постійно, а адміністративно-технічний та допоміжний персонал тільки під час виконання своїх службових обов'язків. Члени дипломатичного корпусу не зобов'язані надавати пояснення як свідки.

Транспортні засоби дипломатичного та консульського корпусу також мають імунітет від обшуку, арешту.

Особливості провадження у справах про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства регламентовано розділом 10 Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затвердженої наказом МВС України від 07.11.2015 № 1395.

При порушенні правил дорожнього руху особою, яка має імунітет, після перевірки документів, що посвідчують її особу, і акредитаційної картки, що підтверджує статус

(дипломатичний паспорт, дипломатична картка, консульська картка, службова картка), поліцейський складає рапорт, а документи повертаються власнику.

Якщо особа, яка має дипломатичний імунітет, керує транспортним засобом у стані сп'яніння, їй пропонується припинити керування. Огляд на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я проводиться у разі її згоди. У цьому випадку поліцейський повідомляє чергового відповідного підрозділу поліції. У таких випадках рекомендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована.

Під час оформлення матеріалів про вчинене іноземцем або особою без громадянства правопорушення йому рекомендується вирішити всі питання щодо провадження в адміністративній справі за місцем учинення цього порушення. Поліцейські використовують всі передбачені законодавством можливості щодо розгляду та виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення в найкоротші строки.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, поліцейському забороняється здійснювати стосовно осіб, які користуються дипломатичним імунітетом, будь-які заходи затримання або інші примусові дії, за винятком випадків, коли надання свободи сприятиме продовженню правопорушення.

Розглянемо питання щодо **прав особи**, яка притягається до адміністративної відповідальності. Ці права визначено в **статті 268 КУпАП** та деяких положеннях Конституції України. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності має право:

- знайомитися з матеріалами справи;
- давати пояснення;
- подавати докази;
- заявляти клопотання;
- при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи;
- виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження;
- оскаржити постанову по справі.

За загальним правилом, справа про адміністративне правопорушення розглядається **в присутності особи**, яка притягається до адміністративної відповідальності.

За відсутності особи, яка вчинила правопорушення, справу може бути розглянуто лише у випадках, **коли є дані про своєчасне її сповіщення** про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи (ст. 268 КУпАП).

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, при розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 51, 146, 160, 172-4 - 172-9, 173, 173-2, частиною третьою статті 178, статтями 185, 185-1, статтями 185-7, 187 КУпАП, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою.

У разі ухилення від явки на виклик Національної поліції або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути Національною поліцією піддано приводу.

Відповідно до приписів ч. 5 ст. 279-1 КУпАП, постанова про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки

дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі або за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), може виноситися без участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Крім ст. 268 КУпАП поліцейський зобов'язаний ознайомити особу, яка притягається до адміністративної відповідальності із ст. 63 Конституції України.

Стаття 63 Конституції України гарантує особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, відсутність правових наслідків та відповідальності для неї, за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Статус **потерпілого** визначається ст. 269 КУпАП. **Потерпілим** є особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно **моральну, фізичну або майнову шкоду**.

Потерпілий має право:

- знайомитися з матеріалами справи;
- заявляти клопотання;
- при розгляді справи користуватися правовою допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи;
- оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення.

Інтереси потерпілого може представляти представник - адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

ВАЖЛИВО!!! Запам'ятайте, потерпілого може бути опитано як свідка відповідно до статті 272 КУпАП.

Статус **законних представників та представників** визначається ст. 270 КУпАП.

Інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, **які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення**, мають право представляти їх законні представники:

- батьки;
- усиновителі;
- опікуни
- піклувальники.

Законні представники та представники мають право:

- знайомитися з матеріалами справи;
- заявляти клопотання;
- від імені особи, інтереси якої вони представляють, подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу.

Статус **захисника** визначається статтею 271 КУпАП.

У розгляді справи про адміністративне правопорушення можуть брати участь адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Ці особи мають право:

- знайомитися з матеріалами справи;
- заявляти клопотання;
- за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу,
- а також мають інші права, передбачені законами України.

ВАЖЛИВО!!! Зверніть увагу, що діюче законодавство не розкриває та не встановлює будь-яких особливих вимог до категорії "інший фахівець у галузі права", що не передбачає наявності у таких осіб, навіть обов'язкової юридичної освіти.

Повноваження адвоката на участь у розгляді справи підтверджуються **довіреністю** на ведення справи, посвідченою нотаріусом або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності, **або ордером** чи дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або **договором про надання правової** допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката або обмеження його прав на вчинення окремих дій як захисника. Витяг засвідчується підписами сторін.

Якщо особа є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу, у розгляді справи про адміністративне правопорушення може брати участь адвокат, який призначений Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Повноваження адвоката, призначеного Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, підтверджуються дорученням, що видається Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

ВАЖЛИВО!!! Зверніть увагу, що повноваження "іншого фахівця у галузі права" повинні бути підтвердженні відповідним дорученням.

Важливу роль у провадженні відіграють свідки, статус яких визначається ст. 272 КУпАП. Як **свідок** у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню по даній справі.

На виклик органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа, свідок зобов'язаний з'явитися в зазначений час, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому по справі і відповісти на поставлені запитання.

Правовий статус **експерта** визначається статтею 273 КУпАП, а **перекладача** – статтею 274 КУпАП.

Експерт призначається органом (посадовою особою), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, у разі коли виникає потреба в спеціальних знаннях, у тому числі для визначення розміру майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, а також суми грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, які підлягатимуть конфіскації.

Експерт зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях.

Експерт має право знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку; з дозволу органу (посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмета експертизи; бути присутнім при розгляді справи.

Перекладач призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

Перекладач зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і зробити повно й точно доручений йому переклад.

Потерпілим, свідкам, експертам і перекладачам відшкодовуються у встановленому порядку витрати, що їх вони зазнали у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в

провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення (ст.275 КУпАП).

За особами, яких викликають як потерпілих, свідків, експертів і перекладачів, зберігається у встановленому порядку середній заробіток за місцем роботи за час їх відсутності у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

Поліцейський при здійсненні провадження в справах про адміністративні правопорушення повинен забезпечити реалізацію своїх прав та виконання обов'язків.

Необхідно зазначити, що поліцейський повинен знати процесуальні особливості забезпечення прав учасників провадження.

Так, ознайомлення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності із своїми правами відповідно до статей 268 КУпАП та 55, 56, 59, 63 Конституції України, передбачає відмітку про це в протоколі про адміністративне правопорушення, постанові по справі, протоколі про адміністративне затримання, з обов'язковим засвідченням підписом особою, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Дотриманню прав особи, що притягається до адміністративної відповідальності, сприяють і визначені в статті 38 КУпАП (строки накладення адміністративного стягнення), зі змістом якої ми ознайомилися під час розгляду попередньої теми.

Як вже було вказано вище, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності або потерпілий **мають право подати скаргу** на постанову, яку було винесено посадовими особами поліції.

При цьому, скаргу на постанову, яку було винесено поліцейським можна подати - у вищестоячий орган (вищестоячій посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд, у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими КУпАП (ст. 288 КУпАП).